

Porozumění druhému filosofovi

Lévinas má za to (1983), že „obejmout a posoudit“ filosofickou cestu (či cestování - „embrasser et juger le cheminement philosophique“) druhého myslitele můžeme jen zvenčí (du dehors). To není šťastně vyjádřeno a snadno to může vést k neporozumění a k omylu. To, co chceme pochopit z myšlení druhého filosofa, vůbec není přístupno „zvenčí“, tj. nemůžeme se k tomu v žádném případě dostat z vnějšku, z pozice pouhého zvnějšku přistupujícího pozorovatele a posuzovatele. Ale v jednom bodě resp. v jednom smyslu to je přece jen správné: musíme si být stále dobře vědomi toho, že jsme to my, kdo k tomu druhému přistupuje, a že tedy porozumění tomu druhému nezbytně musí začínat neporozuměním. Nejsme-li si toho dostatečně vědomi, vyvstane v nás nekontrolovaně dojem, že tomu druhému rozumíme, a to prostě proto, že si jeho myšlení vyložíme po svém resp. jako stejné nebo blízké našemu. To však vůbec neznamená, že bychom svůj přístup měli chápat jako přístup „zvenčí“: samozřejmě jsme vůči druhému mysliteli resp. vůči jeho osobě (nebo dílu) někým „vnějším“, a také on je pro nás (jako osoba) kýmisi vnějším. Ale to, co chceme z jeho myšlení pochopit, není zvenčí přístupné, nýbrž my to na základě určitých indicií, které ovšem vnější nějak jsou, musíme vyinterpretovat, musíme se k tomu hermeneuticky nějak přiblížit, ale to právě není možné pouze „zvnějšku“. A není to možné ani v pokusu o nějaký niterný souzvuk, o nějakou rezonanci, o nějaké přeladění na jeho vlnu (ani tato metafora není dost výstižná tam, kde jde vskutku o porozumění a nikoli o dojem shody). Jediná legitimní, jediná správná cesta k porozumění druhému mysliteli spočívá v tom, že se svými vlastními myšlenkovými prostředky pokusíme „uchopit“ to, k čemu se vztahoval - zase svými prostředky - on, tj. že se setkáme s druhým myslitelem nikoli u něho, nýbrž u toho, k čemu směřoval a co se pokoušel myšlenkově uchopit on. Lévinas mluví o „popsání témat“, jimiž se ten druhý zabýval („décrire des thèmes qui le préoccupent“), ale tady opět narážíme na podvojnost významu slova „téma“. Všude, kde můžeme mluvit o „tématu“, musíme (a také můžeme, tj. odpovídá to „věci“) rozlišovat mezi tématem jakožto aktem tematizování na jedné straně a mezi tématem jakožto tím, co je tematizováno. Porozumění druhému mysliteli předpokládá, že se svým tematizováním, které je nutně odlišné od tematizování druhého, dostaneme k témuž tematizovanému. A toho není možno dosáhnout žádným „popisem“: ono společné „tematizované“ musíme prostě sami „konstruovat“ - a pak zkoumat, zda s tím vystačíme v různých, odlišných kontextech. (Zajisté to platí jen o myslitelích koncízních a myšlenkově přísných; s mysliteli jinými, druhořadými nebo nepořádnými to nepřináší náležité výsledky, ale také to vlastně nestojí za tu námahu.)

(Písek, 050615-2.)